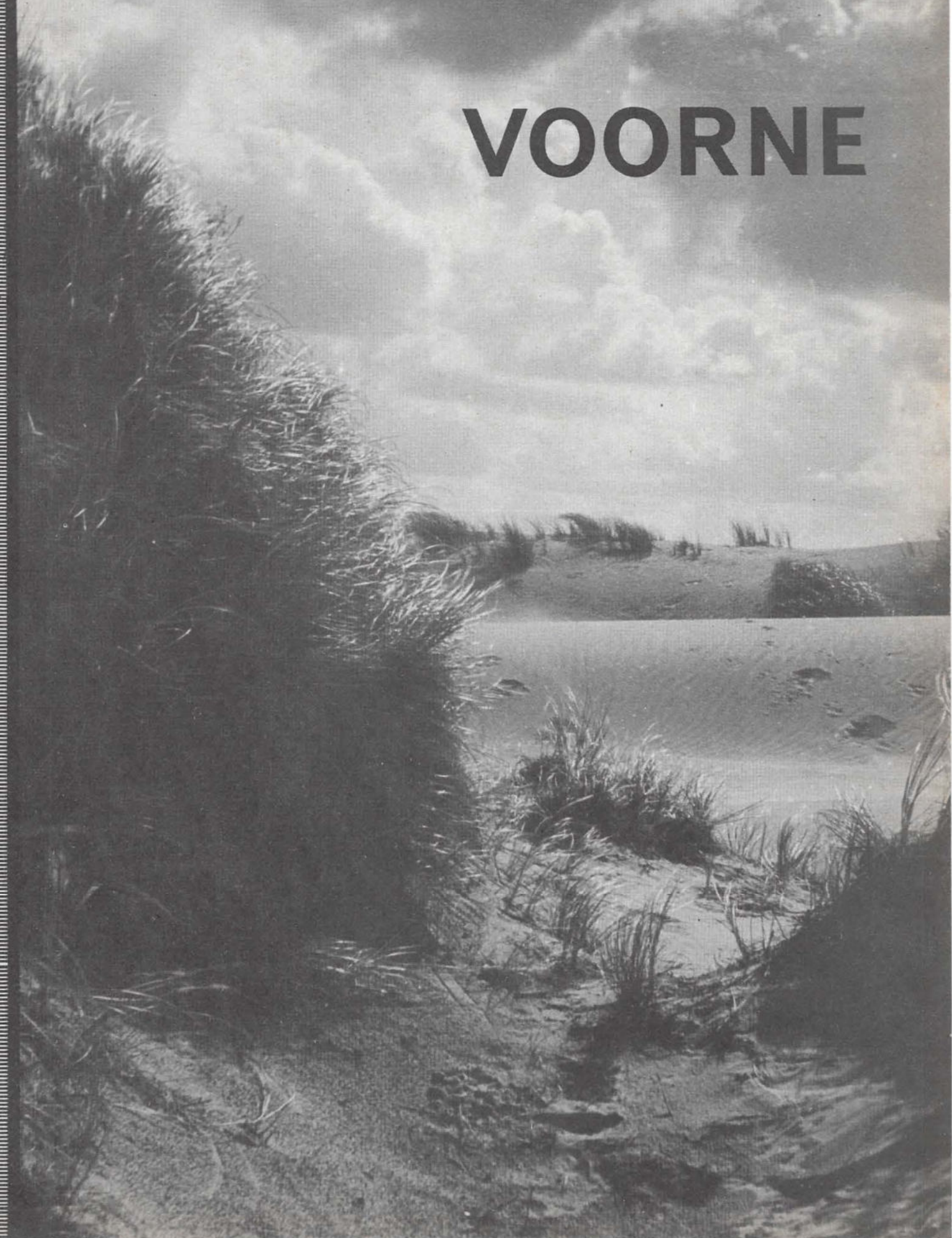

1983 nummer 1

duin

VOORNE

VOORNE 1983

door M.J. ADRIANI

De kuststrook en het polderland van Voorne bevinden zich opnieuw in de greep van snel voortschrijdende en diep ingrijpende technische werken en dit, nadat er in de hooguit afgelopen twintig jaren in deze sector al zo veel is gebeurd. Nauwelijks zijn mens en natuur gekomen van een niet gering aantal forse ingrepen, als het afdammen van de Brielse Maas, het slechten van de Beer, het afsluiten van het Haringvliet, het verschijnen van de Maasvlakte en het Oostvoornse Meer, van de eerste aanpassing van de duinstrook aan de eisen van de Deltawet, van stadsuitbreiding, van ruilverkaveling in het polderland, of er verschijnt, met grote urgentie en voortvarendheid een nieuw plan: de berging van vervuild havenslib, uitgerekend in de kustwateren van Voorne en hieraan vastgekoppeld een uitbreiding van de Maasvlakte met 500 HA. Ook moet de gehele duinstrook aangepast worden aan de eisen van de Deltawet.

Heden en toekomst van mens, natuur en landschap komen opnieuw ernstig in het gedrang; zij vereisen een nauwkeurig welzijnsbeleid, met grote aandacht voor zowel de milieuhygiënische, alsook de natuurhygiënische beleidsaspecten. Op grond hiervan besloot de redactie van "Duin" een themanummer aan de Voorneproblematiek te wijden. Het gaat om de toekomst van een welhaast uitzonderlijk waardevol duingebied en om een polderland, dat ons als geschakeerd landschap verschijnt en dat aanzienlijke natuurwaarden in zich besloten houdt.

WELKE WAARDEN VAN NATUUR EN LANDSCHAP ?

Het duinlandschap van Voorne kan als volgt gekenschetst worden:

den: het is opgebouwd uit primair kalkrijk zand, er is een gedetailleerde zonering, waarbij omvangrijke duinvalleien aanzienlijke oppervlakken beslaan, er zijn twee grote duinmeren; een aanzienlijk oppervlak aan schorren treedt in contact met het strand en de zeereep; er is een hoge grondwaterstand met natuurlijk jaarritme; er is een redelijk evenwicht tussen natuurbeheer en recreatie.

Het zijn vooral de duinvalleien, de duingraslanden en de struwelen, die uitzonderlijk rijk aan geschakeerde levensgemeenschappen zijn. Terwijl het kustgebied van Voorne nog geen 0,5 promille van het oppervlak van Nederland beslaat, komt de helft van het aantal soorten hogere wilde planten van Nederland hier voor. Voor lagere

planten (o.a. paddestoelen, korstmossen, mossen) en voor het dierenrijk (o.a. vogels, insecten) gelden overeenkomstige cijfers.

VANWAAR DEZE BIJZONDERE NATUURWAARDEN ?

Aan de hoge natuurwaarden ligt een grote oecologische verscheidenheid ten grondslag. Deze werd uitgelokt in de loop van de wording van het gebied. Eeuwen lang was er het steeds wisselend spel van zeestromingen, wind, golfslag en sedimentverplaatsing. Op het raakvlak van de zee en de duinkust was er het samenspel van wind en zand en plant. In wisselende constellaties en hevige dynamiek manifesteerde zich steeds weer het "Luctor et emergo", in in beweging zijnde kustlijnen. Op het stramien van het geomorfologische gegeven speelt de vegetatie in. Door de vegetatie-ontwikkeling en successie en de hiermee gepaard gaande bodemontwikkeling krijgt het duinlandschap uiteindelijk zijn gestalte. Al naar het geomorfologische "basisgegeven" (reliëf, sedimentverplaatsing, expositie, grondwatergedrag) en de klimatologische situatie zal de vegetatieontwikkeling van plaats tot plaats ver-

*Op de grens van water en land
foto: Dick van der Laan.*

schillend zijn. In de loop van deze ontwikkeling neemt het kalkgehalte in de bodem af, de grond wordt allengs zuurder (dalende pH); het humusgehalte en de voor de plantenwortel opneembare N- en P-verbindingen nemen toe, evenzo de verhouding K^+ / Na^+ . Uit een toestand van extreme onrust in de zeereep ontwikkelt zich langs verschillende wegen en stadia een levensgemeenschap van verfijnde structuur en gesloten kringlopen (b.v. achterduinbos).

OECOLOGISCHE RANDVOORWAARDEN

Bij het beoordelen van de mate, waarin technische maatregelen een duinlandschap treffen kan het van belang zijn zich af te vragen hoe deze maatregelen interfereren met de oecologische randvoorwaarden. Deze laatste geven nl. de essentiële en specifieke bestaansvoorwaarden voor het duinlandschap aan. Zij zijn:

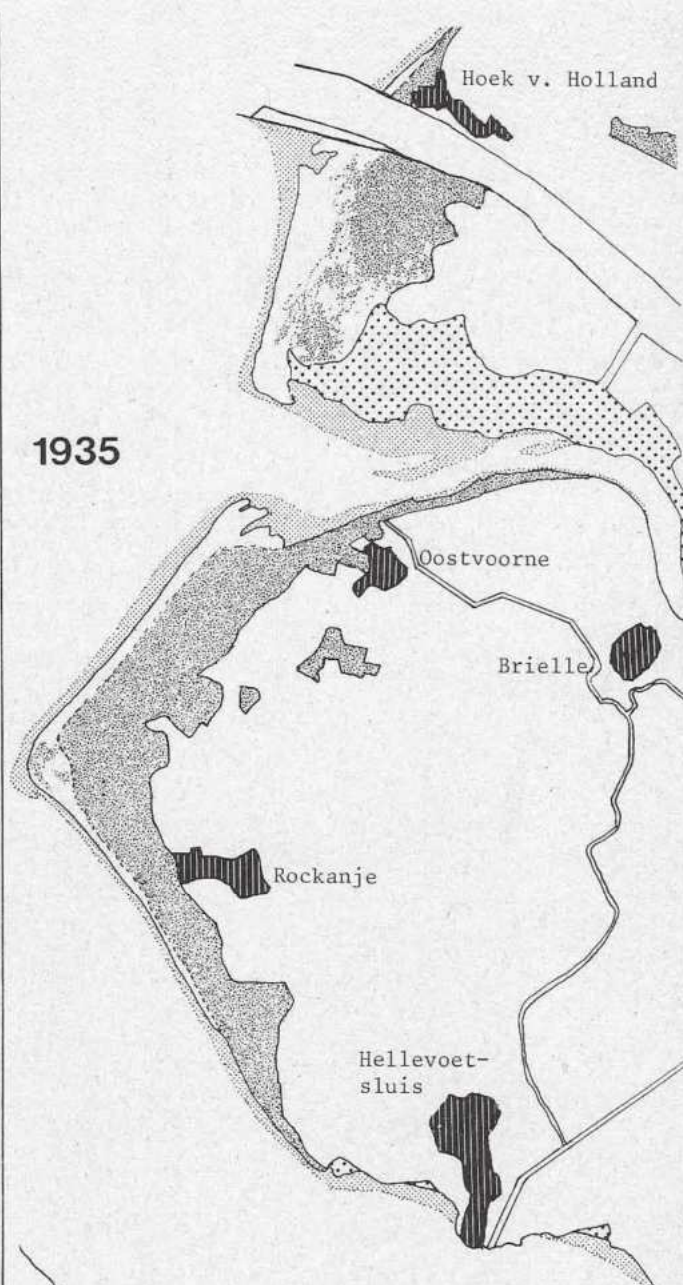
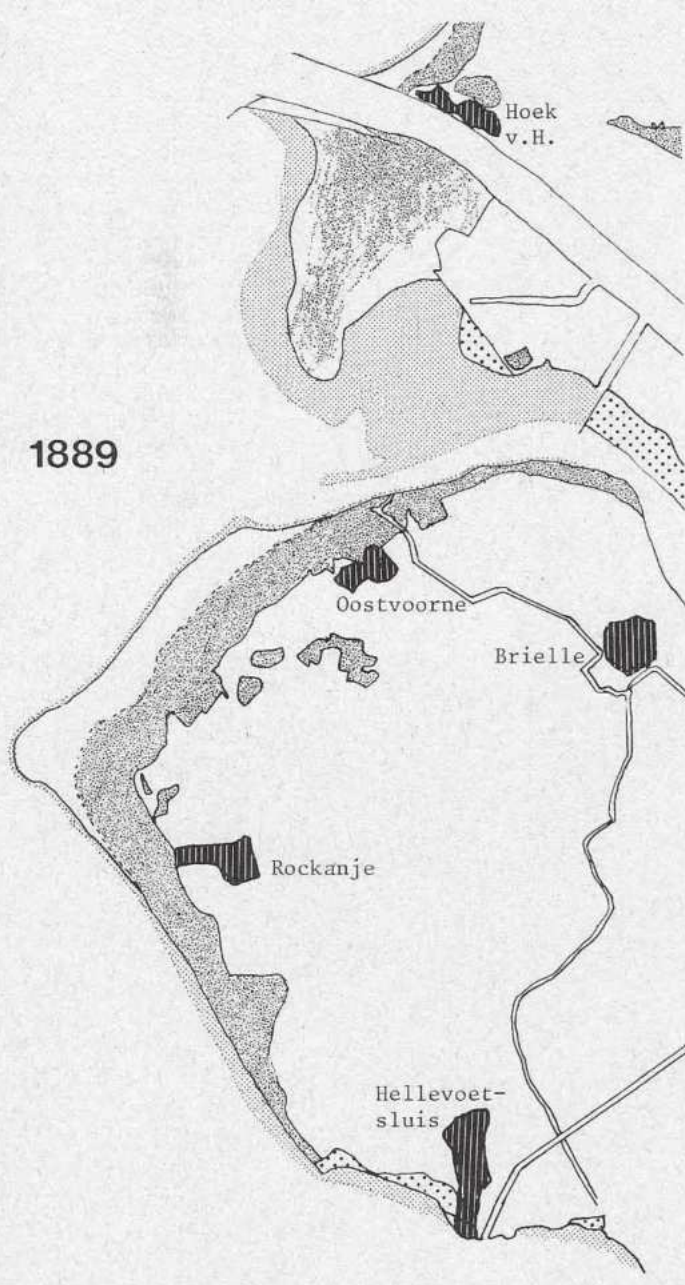
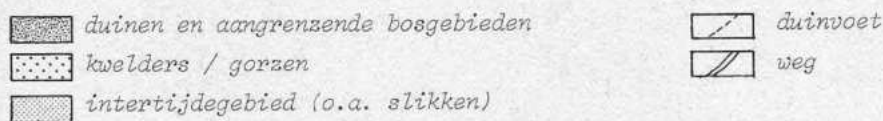
- a) het ongebreidelde contact met de open zee,
- b) een ongeschonden dynamische geomorfologische basisstructuur,
- c) een natuurlijk grondwaterregime,
- d) een passend natuurbeheer.

LOTGEVALLEN NA 1950

Gezegd kan worden, dat tot halverwege de twintigste eeuw aan de randvoorwaarden redelijk werd voldaan en dat Voorne's duin zich diensgevolge kon ontwikkelen tot een natuurgebied van Europese vermaardheid. Voorne was, met de Beer, de Westplaat en de Hinderplaat en de Kwade Hoek op Goeree onderdeel van één groots aestuarium. Zie de topkaarten van die dagen!

Maar dan breekt zich het

Het Voornse kustgebied in 1889, 1935 en 1971
Ill. Riete Kouwenhoven (bron: Top. Dienst)

feit, dat het kostbaarste kalkrijke duingebied van Westeuropa op een steenworp afstand ligt van de grootste haven van de wereld, die expansie behoeft. De expansie voltrekt zich - het aestuarium behoort definitief tot het verleden. Randvoorwaarde a, het ongebreidelde contact met de zee, wordt farce majeure de gebeurtenissen staan in de inleiding van dit artikelje vermeld.

Het grondwaterrégime (randvoorwaarde c) geeft veranderingen te zien. Plaatselijk hangen deze samen met het uitvoeren van werken, maar in grote lijnen kan Voorne nog bogen op een natuurlijk ritme van de verticale grondwaterbeweging, zij het met verlagingen, vooral plaatselijk.

Randvoorwaarde d, passend natuurbeheer. Vooral in de jaren na 1950 zijn heel wat compromissen tot stand gekomen. De beheerders, Natuurmonumenten en Zuidhollands-Landschap moesten bij hun beleid rekening houden met de eisen van de Delta-wet: versteviging van de zee-werende kwaliteit van niet alleen de zeereep, maar ook (Breedte Water) van de landinwaarts gelegen duinenrij van 1910 (cf. ook randvoorwaarde b). De afsnijding van de Groene Punt veroorzaakte een diepe snijwond met een gevoelig, ontlusterend litteken.

Maatschappelijk wordt "natuurrecreatie" voortdurend belangrijker en wordt er veel ten behoeve van de recreatie gevraagd. Aan de oecologische to-

lerantie van het duingebied worden hierdoor ook eisen gesteld (randvoorwaarde d). Er dreigen grensoverschrijdingen.

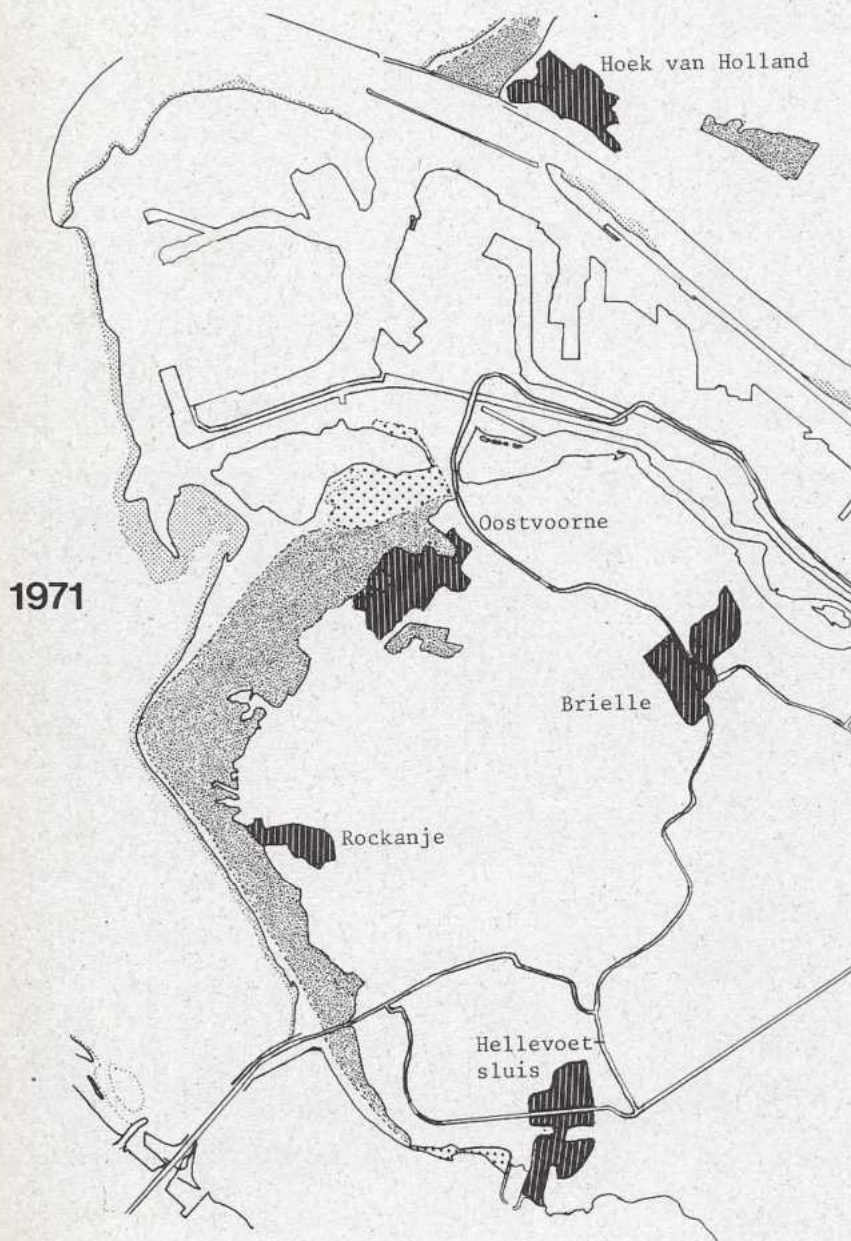
DE GEVOLGEN BLEVEN NIET UIT

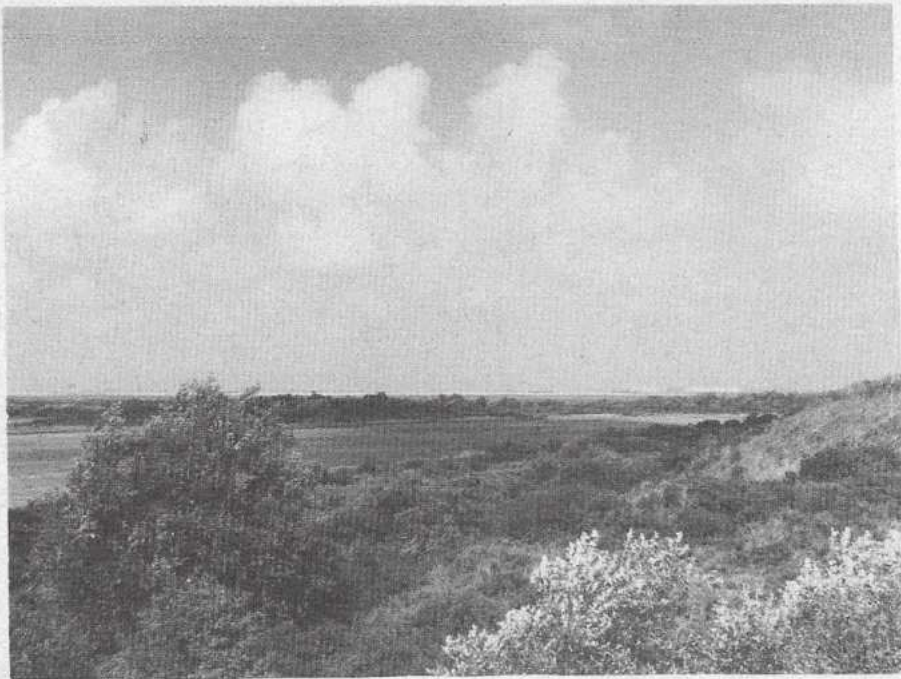
Een globale topografische en landschapsoecologische vergelijking van Voorne's kustgebied van 1950 met die van 1983 (leg de kaarten naast elkaar !) komt duidelijk uit op verlies aan oecologische differentiatie. Het verschijnen van de Maasvlakte heeft b.v. een gevoelige vermindering van de aanvoer van zeewaterdruppeltjes door de wind ten gevolge (zoutinwaai). De primaire duinvallen werden snel ontzilt. Het verlies aan oecologische differentiatie betekent, dat voor plant- en diersoorten van de fijnere, gespecialiseerde milieus het specifieke biotoop verloren ging. Er is veel onderzoek verricht naar deze veranderingen. Ter weergave van wat zich heeft afgespeeld zij verwezen naar het tweede artikel van dit blad. Voorts vermelden VULTO en VAN DER AART, (1983) dat in de periode 1962 - 1979 niet minder dan 104 soorten uit het Noorderlijk gedeelte van Voorne's duin zijn verdwenen. Het zijn typische kustsoorten, uit de contactzone tussen zoet en zout milieu. Er zijn 65 soorten bijgekomen. Deze behoren tot de meer algemeen in Nederland voorkomende soorten. Er treedt verarming en nivellering op. Het is duidelijk wat hier gebeurt: de ontlustering voltrekt zich, doordat het specifieke plaats moet maken voor het triviale: nivellering van natuurwaarden, van waarden dus, die essentieel zijn.

DE TOEKOMST VAN NATUUR EN LANDSCHAP

Voorzover het oog vandaag reikt zal het natuurbeheer zich in hoofdzaak in de volgende problemen moeten verdiepen en standpunt bepalend moeten optreden:

1. Havenslibberging:
 - ruimtebeslag ten koste van de kustformatie in wording (slikken, schorren, fourageerplaats van betekenis en formaat),
 - aantasting van het contact van de open zee met duin en strand (vermindering van windsnelheid, zandtransport, zoutinwaai),
 - sedimentaire en chemische verontreiniging van het li-

*"Het Vliegveld", een primaire vochtige duinvallei te Oostvoorne
Foto" Dick van der Laan*

- torale milieu, gevaar van kleine concentraties van systeemvreemde elementen voor voedselketens en kringlopen,
- statische of dynamische oplossingen van de slibberging. Waarom geen M.E.R. naar ideeën van Waterman?
 - 2. Duinversteving onder meer benoorden paal 6:
 - een oplossing langs het Zui-

- delijk tracé randt de oecologische diversiteit nodeloos aan. Er is een alternatief (Noordelijk tracé).
3. Natuurbeheer:
- het natuurbeheer zal een "inwendig" beleid moeten blijven voeren, gericht op de ontwikkeling van actuele en potentiële en natuurwaarden naar oecologisch en geogra-

fisch inzicht,

- behoudens wellicht enkele marginale mogelijkheden blijft het evenwicht tussen natuurbeheer en recreatie een labiele affaire. Grensoverschrijdingen zijn niet meer aanvaardbaar. Waakzaam zijn en blijven voor aftakeling van natuurwaarden door salamipolitiek.

LITERATUUR

- ADRIANI, M.J. & E. VAN DER MAAREL, 1968. Voorne in de branding. Oostvoorne.
- ADRIANI, M.J., 1976. Voorne opnieuw in de branding. 's-Graveland.
- BLOM, C.W.P.M., 1980. De invloed van betreding en bodemverdichting op het voorkomen van Plantagosoorten in Duingebieden. Vakblad voor Biologen 60: 276.
- LAAN, D. VAN DER, 1978. Fluctuations and successional changes in the vegetation of wet dune slacks on Voorne. Phytocoenosis 7: 105-117.
- SLOET VAN OLDRUITENBORGH, C.J.M. 1976. Duinstruwelen in het Deltagebied. Med. L.H. Wageningen 76/8.
- VULTO, J.C. & P.J.M. VAN DER AART, 1983. Voorne uit de branding? Tijdschrift Het Zuidhollands Landschap 83/1 (in druk).

Fotografische impressie van "Plan 2000", dat Rotterdam in 1969 presenteerde. Voorne is van zee afgesneden! Foto: Maritiem Museum "Prins Hendrik", Rotterdam